

In de serie Bildung staat iedere maand een boeiende uitspraak over onderwijs centraal. De uitspraak is afkomstig uit de ISVW-kalender Bildung 2017, een uitgave vol met prachtige uitspraken over het onderwijs en toelichtingen daarop (www.isvw.nl), samengesteld door 365 onderwijscollega's uit PO, SO, VO, MBO, HBO en WO i.s.m. Henk Sissing. Iedere maand kiezen we een van deze uitspraken met toelichting van een onderwijscollega. Deze collega krijgt ook de gelegenheid om zijn of haar eigen meest gewaardeerde bijdrage uit die maand te selecteren en de keuze toe te lichten. We starten 2017 met de bijdrage van Joseph Kessels.

DOOR JOSEPH KESSELS EN HENK SISSING

'De ene dag volgt op de andere zonder doel of zin, een eindeloze eentonige opeenvolging.'

Jean-Paul Sartre (1905-1980) Uit: *Walging (La Nausée)* (1938).

De toelichting van Joseph Kessels op deze uitspraak

Het volledige citaat luidt: 'Terwijl je leeft gebeurt er niets. De mis-en-scène wisselt, mensen komen op en gaan weer af, dat is alles. Er is geen begin. De ene dag volgt op de andere zonder doel of zin, een eindeloze eentonige opeenvolging'.

Op het eerste gezicht is dit geen inspirerende tekst die aanzet tot het nastreven van verheven onderwijsdoelen. En toch ligt er een opdracht in besloten om jongeren te helpen bij het vinden van betekenisvolle activiteiten, waarvoor zij een intrinsieke motivatie kunnen opbrengen.

Ik herinner me nog zo goed de tijd waarin ik als student nergens de zin van inzag, alles plat kon redeneren en uiteindelijk vastliep in een moedeloze passiviteit. Ik was en ben daar niet de enige in.

De Amerikaanse filosoof Daniel Klein bracht mij in zijn levenslessen van grote filosofen

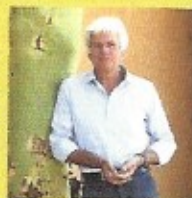
(2015, Atheneum) terug bij deze kerntekst van het existentialisme van Sartre: jij bent zelf de enige die zin aan het leven kan geven. Het is een vrijheid die ook angst inboezemt en een

grote persoonlijke verantwoordelijkheid met zich meebrengt. Maar het is ook spannend. Een mooie taak van leraren om jongeren daarbij niet alleen te laten staan.

Wie is Joseph Kessels?

Joseph Kessels is hoogleraar-emeritus Human Resource Development. Hij was in die functie van 1995 tot 2016 werkzaam aan de Universiteit Leiden, de Universiteit Twente en de Open Universiteit. Enkele jaren vervulde hij de rol van Dean aan TSM Business School. Zijn werk in de praktijk voerde hij van 1977 tot 2010 uit bij Kessels & Smit, The Learning Company, een internationaal advies- en onderzoeksbureau.

In 1993 promoveerde hij cum laude op een onderzoek naar het ontwerpen van succesvolle opleidingsprogramma's. Hij ontving de Opleidingsonderscheiding van de NVO2 (1989) en de Universitaire Onderwijsprijs van de UT (2000). In 2015 werd hij daar gekozen tot de meest inspirerende docent Onderwijskunde.

De keuze van Joseph Kessels

Joseph Kessels kiest voor de uitspraak van Brené Brown en de toelichting daarop door Hans Vanderspikken in *Bildung* 2017 op 25 januari. Hij beschrijft ook wat hem in de bijdrage van Brown en Vanderspikken zo aanspreekt.

Uitspraak:

'Kwetsbaarheid is de geboorteplaats van innovatie, creativiteit en verandering. Creëren is iets maken dat nog niet bestond. Niets is meer kwetsbaar dan dat.'

Brené Brown (TedTalk 2012)

Toelichting van Hans Vanderspikken in *Bildung* 2017 op 25 januari

Streven naar perfectie is vandaag de norm. Je moet alles tegelijk zijn: behulpzaam, gevat, knap, vlot, slim, rijk, populair. Het is nooit genoeg. Scholen moeten leerlingen dan ook tonen dat ze wél genoeg zijn. Dat ze zichzelf mogen zijn zoals ze werkelijk zijn, met hun bezorgdheden, gedachten, gevoelens en onvolmaaktheden. Om zich zo kwetsbaar te tonen, is moed nodig. Toch maken leraren dagelijks gebruik van schaamte. 85% van de deelnemers uit het schaamteonderzoek van Brown, professor aan de Universiteit van Houston, kon een incident uit hun schooltijd herinneren dat zoveel schaamte oeriep, dat hun kijk op zichzelf als leerling erdoor veranderde. Vaak ging het over creativiteit. Ze kregen te horen dat ze niet

konden schrijven, tekenen, musiceren, dansen of dat ze slecht waren in iets anders. Schaamte kweekt angst. In haar boeken leert Brown ons dat we vaak een schild optrekken om niet te moeten toegeven hoe hard het ons raakt, om niet te zeggen dat we ons onzeker voelen of dat we niet mee kunnen. Door schaamte durven we niet meer te tonen wie we echt zijn. Dat is funest voor betrokkenheid, innovatie, creativiteit, productiviteit en vertrouwen. En moet niet net dát het streven zijn van onderwijs?

Hans Vanderspikken is hoofdredacteur Klasse (zeer bekend onderwijsvakblad in België), zie www.klasse.be

Joseph Kessels over deze bijdrage

Brené Brown, hoogleraar maatschappelijk werk aan de Universiteit van Houston, ziet kwetsbaarheid als een voorwaarde voor het maken van iets dat nog niet bestond. De dwang om perfect te zijn staat die kwetsbaarheid in de weg. Er is moed voor nodig om te zijn zoals je bent: I am enough! Dit spreekt Hans Vanderspikken aan omdat hem een school voor ogen staat die een veilige ruimte kan bieden voor betrokkenheid, innovatie, creativiteit en vertrouwen. Een ruimte waarin ik geen beschermend pantser hoef te dragen, waarin ik mij kan uiten zoals ik me voel en niet op mijn hoede hoef te zijn voor een onverwachte afgang. Een ruimte vrij van schaamte. Elk schoolbestuur heeft wel een variant van deze missie in het schoolplan staan.

De realiteit is echter anders. Mijn geloof in eigen kunnen heeft het vaak zwaar te verduren. De steeds weer terugkerende druk van toetsen, beoordeling en examinering doet een aanslag op mijn vermogen tot zelfsturing en kritisch denken. Juist op mijn zwakke

kanten tast dit mijn zelfrespect aan. Ik dacht dat mijn leerproces van duurzame waarde was, maar nu zijn het de prestaties die ertoe doen. Ik hoopte op een gemeenschap van erkenning en waardering, maar in feite draait het om voortdurende selectie en uitsluiting. De onbevangen vrolijkheid die ik van huis uit meekreeg, maakt steeds meer plaats voor schaamte. Ik kan weinig invloed uitoefenen op de situatie en voel me langzamerhand vreemd en pessimistisch. Mijn boosheid giert omhoog, maar ik mag die niet uiten. Mijn aangroeiende zelfbescherming maakt me lelijk. De zin die me echt raakte in de toelichting van Hans Vanderspikken was: 'Schaamte kweekt angst'. En dan is het met de kwetsbaarheid als 'de geboorteplaats voor innova-

tie, creativiteit en verandering' gedaan.

Als het geloof in eigen kunnen en self-efficacy inderdaad betere voorspellers blijken te zijn voor succes in zowel de leerloopbaan als in het verdere leven, waarom gaan we dan door met jongeren voortdurend de maat te nemen, zonder dat ze zich daartegen kunnen verzetten? Juist bij hen, die ons het hardste nodig hebben, stapelt de schaamte zich op. Hoező persoonlijke groei en het beste uit jezelf halen? Schaamte kweekt angst; angst zonder uitweg slaat om in boosheid. Het veelbezongen perspectief op een leven lang leren is voor velen een uitzicht op levenslang! Weg kwetsbaarheid voor het maken van iets dat nog niet bestond. 'En moest niet net dát het streven zijn van onderwijs?'

Tip van Henk Sissing

- YouTube. Zoek op: Joseph Kessels over zin in leren. (28 minuten)
- www.JosephKessels.com